בני יששכר — סיוון

בו ידובר הצירוף של הוי' השולט בחודש הזה ומזלו וכל הזמנים אשר בחדש הזה: צירוף הוי' של החדש הזה הוא יוה"ה יוצא מפסוק ידות ולצלע המשכן השנית. ר"ת הצירוף נ"ל. ומזה יובן לך דקדוק במקראי קדש בחדש השלישי לצאת ב"י וכו' ביום הז"ה באו וכו' הנה ביום הז"ה משמע לשלול זמן אחר רק יום הזה היה מוכן לכך. אבל להיות לקבלת התורה נצטוו היו נכונים וכו' אל תגשו אל אשה. והנה הו"י' השולטת בחדש הזה כביכול אותיות הדכורין לבד ואותיות הנוק' לבד. וזהו ביום הזה דייקא היום הזה מסוגל לקבלת התורה היינו ההכנה לקבלת התורה שמתחיל להאיר הצירוף הנ"ל ואי"ה יתבארו פנים אחרים בפסוק:

בו ידובר מן הימים שמן ר"ח סיון עד יום מתן תורה ויתפרשו הפסוקים שנאמרו באותן הימי' בזמן מתן תורתינו בפירושי' שונים כיד י"י הטובה עלינו ונקרא המאמר ימי הגבלה: ומשה עלה אל האלקים. ויקרא אליו וכו' כה תאמר וכו' ותגד לב"י אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרי' ואשא אתכם וכו' ואתם תהי' לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל ב"י הנה הקושיא מפורסמת א' ומשה עלה וכו' ויקרא אליו וכו' למה עלה קודם שקראוהו. ב' להיכן עלה. אם הכוונה אל ההר הרי נאמר ויקרא אליו י"י מן ההר. משמע שהוא לא הי' בהר. ג' התחיל כה תאמר וכו' ותגד וכו' ואח"כ סיים אלה הדברים אשר תדבר וכו' הא תו למה לי הרי התחיל כ"ה תאמר וכו'. והנה רש"י ז"ל ג"כ רצונו לתרץ זה ופירש אלה הדברים וכו' לא פחות ולא יותר (והוא במדרשי חז"ל) אבל הוא לפלא וכי ס"ד על משה רבינ"ו נאמן ביתו שישנה איזה דבר מכל דברי הש"י והש"י מתפאר בו בכל ביתי נאמן הוא. ונ"ל לבאר הדברים דהנה מי ששולח את אחד לומר לחבירו. הנה עשית"י לך טיבה גדולה כזאת וכזאת בכן גם אתה תעשה כזאת וכזאת. הנה השליח אם ירצה לדבר בו בלשון שאמר המשלח הנה יצטרך להוסיף הקדמה ולומר כה אמר פלוני אני עשית"י לך טובה וכו' כי א"א להשליח להתחיל בו בלשון שאמר המשלח אני עשית"י לך וכו' דהנה יראה מלשון הזה שהשליח עשה. ע"כ יצטרך להוסיף ולומר כה אמר פלוני או אם ירצה שלא להוסיף הנה יצטרך לפחות דהיינו המשלח מדבר בעדו ואומר אני עשיתי והוא יצטרך לומר פלוני עש"ה לך טובה: בכן תעשה וכו' כ"ה הדבר בכל הנביאים אשר נשלחו מאת הש"י לישראל הנה הנביא כשהיה מדבר בו בלשון שאמר הש"י מדבר בעדו היה צריך להוסיף קודם לומר כה אמר י"י ובאם לאו יהיה צריך לפחות היינו לעשות מנוכח נסתר הבן. והנה משה אדונינו כאשר נשלח בדבר השליחות הלז לישראל לומר אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא וכו' הנה הי' מצטרך. או להוסיף ולהקדים מקודם לומר כה אמר י"י או הי' מצטרך לפחות ולומר אתם ראיתם אשר עש"ה למצרים ונשא אתכם וכו' ובאמת אין הדבר כן אצל מש"ה רבינ"ו שגבה מעלתו ממעלת כל הנביאים שהית' השכינ"ה מדברת מתוך גרונו. והנה דיבורו הי' דיבור השכינה ממש לא כמו השליח ע"כ לא הוצרך להוסיף ולומר כה אמר י"י וגם לא הוצרך לפחות לומר לשון נסתר. ולפי"ז יתפרשו הדברים ומש"ה עלה אל האלקי"ם (רצ"ל שנתעל' במדריג' גדולה להיות דבריו דברי אלקים ממש. אז) ויקרא אליו וכו' כ"ה תאמר לב"י ותגד וכו' (ידוע מהזהר השכינ"ה נק' כ"ה בענין שדרשו שם שוב אל בלק וכ"ה תדב"ר השכינ' תדבר ולפי"ז ה"ז נדרש גם בכאן הקדים לו הש"י כה תאמר וכו' ותגד וכו' רצ"ל השכינ"ה תדבר מתוך גרונך ואין נביאתך כנבואת שאר הנביאים בדרך שליחות רק דברי אלקים ממש ותאמר אתם ראיתם אשר עשית"י וכו' ואשא וכו' אלה הדברים אשר תדבר וכו' היינו כפירש"י ז"ל לא פחות ולא יותר היינו שלא תצטרך להוסיף ולומר כה אמר י"י וגם לא לפחות ולעשות מן עשיתי עשה וכיוצא בו דבורך דברי אלקים חיים ממש וג"כ נרמז בזה אלה הדברים אשר תדבר וכו' רצ"ל אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל אינו במדריגת נבואה רק תורה ממש כי הוא דברי אלקים חיים ממש. הבן הדברים ויונעם לחיכך:

מאמר שם החג מענין שם החג ידובר בו. התור"ה קראתו ח"ג השבועו"ת ובדברי חז"ל נק' עצר"ת ויבואר בזה כמה טעמים אי"ה וכמה ענינים השייכים לזה: טעם למה קראו חז"ל לח"ג השבועו"ת עצר"ת. עיין בדברי הרב הקדוש בס' קדושת לוי עפ"י דברי הרמב"ן ז"ל. כתב בפסוק אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ. בהתעור' האדם ביראה"ה או באהב"ה. ישתדל לעשות מצוה תיכף דהיינו ללמוד או ליתן צדקה תיכף וכיוצא. ועושה עי"ז חפץ וכלי לאהב"ה ההוא שתצמצם בו ותשאר עצורה בו כעין הנחת איזה ענין בחפץ וכלי שע"י צמצום הכלי תשאר בקיום והנה במת"ן תורתינ"ו שהיה לישראל אהב"ה רב"ה מאד ולא היה להם מצות מחודשים כ"כ להתעסק בהם הנה צוה להם הש"י מצות הגבל"ה ופריש"ה. והוא שעמדה להם לעצור בכליהם הירא"ה והאהב"ה רבה שקבלו ע"כ נק' החג עצרת עכ"ד הקדוש הנ"ל. והנה הטעם הזה יספיק להחג שהיה בשעת מת"ן תור"ה אבל לא על הזמן ההוא כי כבר בעזה"י יש בידינו בכל זמן תילי תילים של מצות (ובאמת בתור"ה לא נק' החג עצר"ת רק חז"ל בימיהם שהי' אחר מת"ן תור"ה קראוהו עצר"ת וטעמא בעי) ונ"ל דהנה ידוע. בליל א' דחג הפסח ליל יציאתנו ממצרים גם עד היום הזה נעשה הכל בחפזון הארת האורות והמוחין בגבהי מרומים כרגע בדרך ניסיי ומה גם גדלות קודם קטנות. והנה גם לנשמותינו יש שפע קדושה כמו רגע. אבל הוא שלא ע"י מעשינו רק ניסיי. ולהיות הארה הזאת שלא ע"י מעשינו לא נשאר ההארה הזאת עצורה אצלינו (עיין כ"ז במאמרי חג הפסח. וגם יבואר להלן אי"ה) וצונו הש"י לספור מחדש יום אחר יום כדמיון הקטן המתגדל יום אחר יום עד שיעמוד על שכלו. כן הוא ימי הגידול עד חג השבועו"ת נשפעים לנו המוחין דגדלות ונשארים עצורים אצלינו וזה שיבואר אי"ה. וספרת"ם לכם לעצמיכם. ע"כ קראו חז"ל להחג עצר"ת. ודוקא חז"ל קראוהו כן בתור"ה שבע"פ. כי מעלת החג. [כנ"ל הוא ע"י מעשינו כנס"ת ישראל. וע"י מאמר פינ"ו מצות הספיר"ה. ועוד יתבאר:

מאמרי מעלת החג בו ידובר מעל"ת הח"ג הקדוש הזה ח"ג השבועו"ת ויוצרף לזה כמה ענייני בפירושי מקראי קדש. וגם כמה ענייני מעניני ישראל מנהג אבותינו תור"ה היא: חג השבועות. לא נתלה (בתורה) בזמן לימי החדש כשארי מועדים רק תלוי בספירה. כשבאים למספר החמשים אז הוא החג יש לי לומר טעם. דהנה נצטוינו במצות לימוד התור"ה. והגית בו יומם ולילה ולמדתי טעם הציווי מתורתו של הרב בעל גור אריה בנתיבותיו כתב. להיות התורה היא למעלה מן הזמן ע"כ אין זמן מיוחד ללימודה כשארי המצות שיש להם זמן עיי"ש. ולפי"ז יונח לנו ג"כ מה שנאמר והגית בו יומם וליל"ה הנה הוא שלא כסדר הזמן הנברא משמש י"ב לילה קודם ליום. אבל היא להורות ענין התור"ה היא דבר שאינו תחת הזמן רק למעלה מן הזמן ותתבונן בזה מה דההוא מרבנן יזיף ביממא ופרע בלילה. וא"כ לפי"ז יש לומר ג"כ הטע"ם דמשה לא תלה זמן נתינת התורה בימי החדש כי ימי החדש המה זמניים. רק תלה קביעתו במספר שסופרין ישראל עד יום החמישים מספר חמישים מורה על מעלה מן הזמן: הג"ה זמן כבר ידעת ה"ס מ"ה ב"ן בגימ' זמן למעלה מן הזמן ה"ס ס"ג בינ"ה יובל העליון דמפיק עבדים לחירות. אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בדברי תור"ה ע"כ הג"ה:

ותתבונן עוד שזהו שדרשו חז"ל על פי קבלתם ועבדו לעולם הנאמר אצל העבדים הכוונה עד היובל הוא שנת החמשים. הוא ממקום שאינו נגבל בזמן ע"כ אפקי' בלשון לעולם שהוא מבלי הגבלת הזמן וע"כ לא ביארה התורה בפירוש ועבדו עד היובל רק אפקי' בלשון לעולם. להורות הטע"ם דהנה אזן ששמעה על הר סינ"י. כי לי בני ישראל עבדים. לעבדו ית"ש בעסק התורה ביום ובלילה. שהתורה היא למעלה מן הזמן. והלך זה וקנה אדון לעצמו. ע"כ תרצע ועבדו לעולם עד היובל ויקרא לעולם שהוא למעלה מן הזמן. הנה ניתקן העבד הישראלי ששב לאחוזתו למעלה מן הזמן הבן. ממילא תתבונן סוד היובל למעלה מן הזמן ע"כ יום נתינת התורה שהוא למעלה מן הזמן לא נקבע לימי החדש זמניים רק במספר חמשים סוד היוב"ל למעלה מן הזמן:

מאמרי מעלת התורה בו ידובר ממעלת התורה ויבואר בו כמה פסוקים בתנ"ך מענייני מעלתה וסגולתה ושכר לומדי' בזה ובבא עפ"י ראיות מתורה שבכתב ותורה שבע"פ. ושם המאמר מעלת התורה: תורת הו"י תמימה משיבת נפש. נ"ל לפרש עפ"י מ"ש בפסוק במ"ב ויקרא אלקים ליבשה ארץ דכיון שמשמיענו הש"י זה בתורתו בודאי יש להתבונן בזה איזה מושכל לענין התורה. וי"ל דהנה יבשה בג' אלקים במילוי אלפין. עם שם הו"י כפשוטו. דהנה הנהגת עוה"ז יושבי היבשה הוא ע"י מערכת הככבים ומזלות וכסיליה'. והיא הנהגת הטב"ע הבאה מן שם אלקים (בגימ' הטב"ע) והנה גם הנהגת הט"בע מלובש בתוכו הנהגת שם הו"י ב"ה. היא ההשגח' העליונה המתלבשת בטבעיי' להנהיגם כרצונו כפי השכר והעונש של הברואים. רק הנהגת שם הו"י אינה מושגת ואינה נראית לבאי עולם בגילוי. רק הנהגת הטבע נראה לעין כל. וכמדומה למי שאינו מתבונן בדעת שהכל הוא רק בטבע (הוא הנהגת שם אלקים) ע"כ בתיבת יבשה נרמז השם אלקים במילי הברת אותיות בהתפשטות ובגילוי. משא"כ השם הוי' כפשוטו והוא כמו כח הנשמה בגוף ואינו נראה לעין רק הגוף אבל מובן למשכיל שמבלעדי הנשמ' לא יתנוע ולא יפעול הגוף. והנה כח הו"י' אינו נראה לעין כל כי חפץ הש"י שיהי' בחיר' ורצון בעולם. ובאם הי' הנהגת הו"י בהתגלות אזי לא היה בחירה ורצון ע"כ נעלם הנהגת הו"י'. והסכל ידמה שהוא הכל בבחי' הטב"ע (בגימ' אלקים) והמשכיל השוקד על דלתי התורה יתגלה לו נפש הטבע (הו"י) המסתתר בתוך הטבעיים להנהיגם כרצונו. וזהו ויקרא אלקי ליבשה (שהוא מילוי אלקי"ם והוי' פשוטה קראה) ארץ. שהוא רק אלקי"ם (במילוי אלפי"ן) ונעלם לגמרי השם הו"י' כי חפץ הש"י שיהיה בחירה ורצון ביושבי תבל (ארץ הוא ג"כ לשון רצון) וע"י התורה שהוא תורת הו"י יוכר ענין הנהגת הו"י' שמשגיח בארץ שנק' ארץ רק בשם אלקים כנ"ל (ובאמת הוא יבשה שבתוכה הנפש הפועלת היינו השם הו"י' ב"ה כנ"ל) וזהו תורת הו"י' תמימה משיבת. (ומחזרת) נפש. של הארץ. ותראה היבשה. הו"י' הוא האלקים והבן:

ובזה יתפרש בכתוב. אומרו. וידבר אלקים (כבר כתבתי לך הנהגת הטבע ע"י שם אלקים) את כל הדברים האלה (היינו התורה בכללותי' בכדי) לאמר (ולהודיע לבאי עולם) אנכי הו"י אלקיך היינו כנ"ל. ע"י דברי התורה נאמר לך כי גם אלקיך הנהגת הטבע הוא הו"י'. הו"י' הוא האלקים כנ"ל. הבן הדבר:

מאמר מדות התורה בו ידובר כמה ענינים בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן הגם שלא יבואו כסדרן קמא קמא דמטי לידן אכתבנה על לוח חותם ועל ספר חוקה נק' המאמר מדות התורה גם כמה ענינים נאים בענין קביעת הלכה בתורה והם קלירין לעינים למתבונן בהם. ועוד ידבר בזה המאמר ענין קרי וכתיב. בס' כסא דוד להרב הגדול מ' חיד"א זלה"ה (דף ק"ב ע"ג) אמרו רח"ל מ"ט זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן מפני שהיו ענוי"ם. והקשה הב"י בכללי הגמ' אטו מפני שיש בהם מדה טובה לא נשגיח על האמת. ותירץ הרב הנ"ל בזכות הענו' מכוונים אל האמת עכ"ד. והנה טעמא בעי למה בזכות הענוה יכוונו אל האמת. ואגב נדקדק עוד משארז"ל ב' שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה. הללו אומרים הלכה כמותינו והללו אומרים וכו' יצתה בת קול אלו ואלו דברי אלקים חיים והלכה כב"ה הנה עי"ז יתפלא כל משכיל. הנה ב"ש וב"ה בכל פעם שנחלקו על פרטי דינים אלו מטהרין ואלו וכו' אלו פוסלין ואלו וכו' אלו מזכין ואלו וכו' הנה על כרחך כ"א סובר בדעתו שהלכה כמותו וכן בכל החולקים מהתנאים והאמוראים וא"כ מה הוא זה הענין שחלקו שוב מחלוקת בפ"ע הללו אומרים הלכה כמותינו והללו וכו' ע"כ אמרו כ"א איזה סברא כוללת שמהראוי לפסוק בכ"מ הלכה כמותם. ונ"ל עפ"י מה דידוע ענוה הוא מדת לאה (יראה מדת רחל עפ"י משארז"ל מה שעשתה יראה עטרת לראשה עשתה ענוה עקב לסוליתא. ויש גירסא אחרת מה שעשתה חכמ' וכו' עיין במקובלים הכל הולך אל מקום אחד) והנה תרא' לאה קדמה וכוונה אל האמת זה יעקב תתן אמת ליעקב והקדימה לרחל שהיא מדת היראה. והנה לפי"ז תתבונן מה שנחלקו ב"ש וב"ה שוב פלוגת' כללית הלכה כדברי מי דהנה ב"ה היו ענוים כפי מדת רבם הלל שהי' עניו מאד כמ"ש בגמ' וידוע שהי' מבחי' מש"ה שהיו עניו מכל האדם (ע"כ בשמות ע"ב ב' השמות מה"ש לל"ה המה ביחד אתוון מש"ה הל"ל) והנה מש"ה ירש את התורה ע"כ אמרו ב"ה מהראוי להיות הלכה כמותינו והנה בית שמאי היו בבחי' היראה כפי מדת רבם שמאי שהי' קפדן מבחי' הגבורה והיראה ע"כ דאף באמת הבנין שהוא בחי' גבול וצמצום שהוא גבורה. והנה סברת ב"ש שהלכה כמותם שהם בבחי' היראה והנה מכריז ר' ינאי חבל דלית לי' דרתא ותרעא וכו' והנה לפי"ז הנה הסברא נותנות הלכה כב"ש שהם מבחי' היראה גבורה. והנה מה דאפלגו בכ"פ ב"ש וב"ה. הנה אלו ואלו דברי אלקים חיים שכ"א אמר כפי בחי' מדתו בגבהי מרומים ב"ה בבחי' ענוה לאה וב"ש בבחי' יראה רחל ולפסוק הלכה הליכות עולם הנה איפלגו מחדש ב"ה אומרים הלכה כמותינו שאנו מדברים בבחי' ענוה והיא הנצרכת להליכות עול' קניית התורה כמו שמצינו במש' וכנ"ל וב"ש סברי הלכה כמותינו שכל דברינו מהנוגע לבחי' יראה והיא הנצרכת לקניית התורה וכנ"ל. יצתה ב"ק אלו ואלו דא"ח ענוה ויראה (בחי' לאה ורחל) תרווייהו מיצרך צריכו אבל הלכה כבית הלל שהענוה היא הגורמת והמקדמת אל האמת ועיין בס' קול ברמה בפי' על האידרא דלעתיד לבא ג"כ נפסוק הלכה כב"ש והוא ע"ד מעלת הזהב על הכסף. אבל עכ"פ כמו שהקדימה לאה אל האמת (הוא יעקב) קודם לרחל כן קדם לנו הלכה כב"ה קודם לב"ש. הבן:

מאמר עשרת הדברות בו ידבר כמה עניינים ועשרת הדברות קמא קמא דמטי לידן ונק' בשם עשרת הדברות: טעם למה דווקא עשרת הדברות נאמרו במעמד הנכבד נ"ל להודיע כי אורייתא מחכמה נפקית וחכמה רמוזת באות י' כידוע ואות י' מספרה עשר ועוד אבאר לך אי"ה עניני' אחרים:

מאמר מגילת רות בו ידובר כמה ענינים ממגלת רות אשר כל ישראל נוהגים לקרוא את המגלה הלזו בחג העצרת הזה ויבואר כמה טעמים ע"ז שייכים להחג ולמעלות התורה ושם המאמר מגלת רות ואגב אבאר כמה פסוקים וענינים במגלה הלזו: טעם למה קורין מגלת רות בחג העצרת יום מתן תורתינו והנה אומר לך זה שכתב הרמז בענין רות שלקחה כל הנה"ק אשר היה בערפה (כ"ה בדברי תלמידי האריז"ל) וכתב הוא ז"ל דהנ' לשמואל קורא אותה הכתוב הרפ"ה והנה מקדם ערפ"ה שמה ונחסר משמה ס"ה מנין אדנ"י לרמז דהקדושה שבה נחסר מאתה והלכה לרות עכ"ד. ונ"ל עפ"י הפסוק ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת בגימ' רות הוא כח אדני היינו המילוי (שאותן האותיות הם בכ"ח באותיות העיקרים) כזה ל"ף ל"ת ו"ן ו"ד הכל בגימ' דברת רות והנה רות כשלקחה מספר ס"ה (אדני) מן ערפ"ה כנ"ל נשלם שם אדנ' במילואו וטיבו תרע"א דמלכא ונשלם בה מלכות (אדני) דינ"א דמלכות' מלכו' פה ותור' שבע"פ קרינן לה. ע"כ רות בגימ' דברת (הדבור בפה) דבר מלך שלטון וזה שאומרים מגלת רות בשבועות לחבר תורה שבכתב עם תורה שבע"פ: